

Neuvostoliiton muuttoliikkeistä

Professori Leonid L. Rybakovsky NL:n tiedeakatemian laitokselta luennoi Siirtolaisuusinstituutissa NL:n demografisen kehityksen ongelmista tammikuussa 1991. Samalla suunniteltiin tiedeakatemian ja Siirtolaisuusinstituutin tutkimusyhteistyön käynnistämistä, joka saattaisi liittyä tutkimusprojekteihin, täydennyskoulutukseen, tutkijavierailuihin ja julkaisutoimintaan.

Ennen perestroikaa (vuoteen 1985) NL:n demografisessa kehityksessä voidaan erottaa neljä pääongelmaa: maaltamuutto kaupunkiin, sopeutuminen uusiin olosuhteisiin, siirtolaisten aktiivisuuden nostaminen ja liiallinen muutto suurkaupunkiin.

Maaltamuutto juontaa juurensa maatalouden kollektivisoinnista, maaseudun sukupuolirakenteen vääristymisestä ja kielteisestä suhtautumisesta maatalousammatteihin. Tutkimuksen mukaan 20 piirikunnassa kuolleisuus on suurempaa kuin syntyvyys. Maataloudessa työskentelevistä 80–85 % ei suosittele ammattiaan lapsilleen. Morsiamen löytämisongelma vaikeuttaa elinkelpoisten tilojen ylläpitämistä. Ratkaisuna voisi olla maatalouden jälkeenyjäänäisyyden korjaaminen.

Sopeutumisongelmat uusiin olosuhteisiin ilmenevät erityisesti Siperian ja NL:n pohjoisosien siirtolaisten suurena paluumuuttona. Baikal-Amurin alueelle muutaneista 40 % palasi takaisin seuraavan ja 70 % kahden seuraavan vuoden aikana.

Ratkaisuna professori Rybakovsky näki markkinatalouteen siirtymisen, mikä karsisi alueen kannattamatonta teollisuutta.

Siirtolaisten muuttoaktiivisuuden nostaminen on keskeisenä tavoitteena etenkin Keski-Aasiassa, jossa syntyvyys on 5.5 lasta/vuosi hedelmällisyydikäistä naista kohden NL:n keskiarvon ollessa 2.3. Muuttoaktiivisuuden vähäisyys johtuu toisaalta kaupunkien asutopulasta, toisaalta nuorten ammattikoulutuksen puutteesta. Ei olekaan ihme, että 80 % vanhemmista suosittelee lapsilleen kylään jäämistä.

Muutto suuriin kaupunkeihin kuten Moskovaan, Leningradiin, Kiovaan ja Minskiin on ollut erittäin suurta. Ilmiö on tuonut uutta verta esim. Moskovaan; kaupungissa syntyy 1.5 lasta/vuosi hedelmällisyydikäistä naista kohden ja 1/4 väestöstä on eläkeläisiä. Asumisoikeuden saamiseen liittyy usein erikoisia ilmiöitä. Esim. nuori tyttö saattaa solmia avioliiton eläkeläisen kanssa saadakseen asumisoikeuden. Lupajärjestelmää ollaan kuitenkin poistamassa, mikä vaikeuttaa väestötutkimusten tehoa, sillä NL:ssa ei ole väestökisteriä.

Perestroikan jälkeiset ongelmat ovat liittyneet maansisäiseen pakolaisuuteen, johon luetaan azerien, armenialaisten ja gruusialaisten muutto. Kaikkiaan pakolaisia arvioidaan olevan 600 000–700 000. Varsinaisia pakolaislakeja ei kuitenkaan ole.

Venäjänkielisten maassamuutto muodostaa toisen ongelma-alueen. Venäläisiä

on kolmenkymmenen vuoden ajan muut-
tanut Baltiaan, Keski-Aasiaan ja Kau-
kasukselle. Tällä haavaa venäläisiä muut-
taa kaikista tasavalloista enemmän takai-
sin kuin itse tasavaltoihin. Tähän on vai-
kuttanut mm. virallisen kielen aseman
myöntäminen tasavalloille, kuten Latvialle.
Liettuan itsenäistymiseen liittyy ta-
loudellisia kysymyksiä kuten korvauksien
maksaminen tasavallasta siirtyville. Jos
NL:sta eroaminen alkaisi, on mahdollista,
että venäläiset palaisivat kasvavassa mää-
rin entisille kotiseuduilleen.

Stalinin aikaiset kansojen pakkosiirrot
ovat tulleet esille perestroikan myötä. Ko-
realaisia ja kiinalaisia siirrettiin vuosina
1937–38 noin 180 000 Keski-Aasiaan ja
Kazakstaniin, saksalaisia 200 000 sekä Kri-
min tataareja Siperiaan ja Kazakstaniin
toisen maailmansodan kuluessa.

On arvioitu, että 1/3 pakkomuuttajista
kuoli tai surmattiin. Vuonna 1956 osa pa-
lasi entisille kotiseuduilleen rehabilitoitu-
na. Tämä on aiheuttanut ongelmia. Esi-
merkiksi Krimillä asuu tätä nykyä 100 000
itsenäisyyttä vaativaa tataaria ja 2,5 miljoo-
naa ukrainalaista ja venäläistä. Myös sak-
salaisten pyrkimys perustaa itsenäinen ta-
savalta on kohdannut vastustusta.

Ulkomaille siirtolaisiksi muutti vuonna
1990 noin 450 000 neuvostoliittolaista, kun
vuodesta 1973 lähtien koko määrä on noin
1 miljoona. Uuden lain maastamuutosta
tulee olla hyväksytty vuoden 1991 aikana.
On odotettavissa, että 600 000–800 000
neuvostoliittolaista muuttaa tänä vuonna.
Osa heistä kuitenkin palaa. Suurin ulko-

maille hakeutuva kansallisuusryhmä koos-
tuu saksalaisista, joita muutti NL:sta ulko-
maille vuonna 1990 noin 200 000. Myös
juutalaiset ovat hakeutuneet suurin jou-
koin ulkomaille, mutta muuttohalukkuus
on viime kuukausina laskenut huomatta-
vasti Persian lahden sodan myötä.

Siirtolaisten määrän professori Ryba-
kovsky arvioi kääntyvän muutaman vuo-
den kuluessa laskuun. Hänen mukaansa
eräiden neuvostoliittolaisten esittämät ar-
viot jopa seitsemästä miljoonasta lähi-
vuosina Pohjoismaihin muuttavasta neu-
vostoliittolaisesta ovat liioiteltuja. Myös
länsilehdistön arviot suurimmillaan 30
miljoonasta länteen hakeutuvasta neuvos-
toliittolaisesta ovat aiheetonta pelottelua.
Lähivuosien aikana Neuvostoliitosta
muuttaa hänen arvionsa mukaan kaikki-
aan kolmisen miljoonaa ihmistä.

Katastrofit ja kriisit voivat lisätä muut-
toliikettä väliaikaisesti. Tshernobyl osoit-
ti, etteivät kaikki lähde liikkeelle yhdellä
kertaa. Valtioiden rajat pidättävät muutto-
liikettä. Ihmiset muuttavat mieluiten sin-
ne, missä on tuttuja, minne he voivat aset-
tua. Muuttohalukkuuteen vaikuttavat mm.
Euroopan työttömyysaste ja muuttajien
koulutustaso. Jotkut maat kuten Itävalta,
USA ja Ranska ovat myös estäneet vapaa-
ta muuttoa, mutta länsimaissa on myös
pelkoa rikollisuuden ja mustan pörssin
kaupan leviämisestä. Esimerkiksi Israeliin
muutti lyhyessä ajassa 1000 uutta ilotyttöä.

Timo Virtanen